

нання о Николае Каллиниковиче Гудзии. М., 1968; *Микитась В.* Він завжди був з Україною // Вісник НАН України. 1995. № 3–4.

Арх.: ЦДАМЛМ України. Ф. 10. Оп. 1., 2, 233 од. зб. (біогр., творч. матер, листування, записники, фото та ін., 1900-ті – 1966).

Ікон.: ЦДАМЛМ України. Ф. 10. Оп. 1. Од. зб. 214 (особ. фото М. К. Гудзія, 2 док., 1951).

М. Д. Ходоровський

ДУНАЄВСЬКИЙ Ісаак Йосипович [18(30).01.1900, м. Лохвиця Полтавської губернії – 15.07.1955, м. Москва, Росія] — композитор, скрипаль, диригент, музично-громадський діяч.

Народився у родині касира “Товариства взаємного кредиту”, де панувала атмосфера музики та творчості. Мати грала на скрипці, роялі та мала чудовий голос. Музичне обдарування Ісаака Йосиповича виявилось змалку: з п’яти років грає дібрані на слух мелодії та нескладні твори, з шести — оволодіває нотною грамотою, з восьми — починається систематичне навчання гри на скрипці у музиканта-любителя, акцизного чиновника Г. Полянського. Хлопчик захоплюється постановками місцевого музичного театру, передусім “Наталкою Полтавкою” М. Лисенка та “Запорожцем за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського, що ставилися в Народному домі. В дев’ять років з’являються перші спроби запису власних творів, у одинадцять І. Й. Дунаєвський стає автором романсу для голосу та низки фортепіанних мініатюр.

У 1910 р. І. Й. Дунаєвський вступає до Харківського музичного училища по класу скрипки та композиції, паралельно навчаючись у

приватній гімназії музиканта-любителя Н. Кноррінга. Закінчивши її із золотою медаллю (1918), Ісаак Дунаєвський протягом 3-х рр. був слухачем юридичного факультету Харківського університету. Після перетворення музичного училища на консерваторію, навчався по класу скрипки (професор І. Ахрон) та композиції (професор С. Богатирьов). Отримавши 1919 р. диплом про вищу музичну освіту, повертається до Лохвиці.

Період 1919–24 рр. — час формування громадянської позиції митця, становлення його музично-просвітницьких принципів і естетичних поглядів. З піднесенням прийнявши Жовтневу революцію, Ісаак Йосипович бере активну участь у будівництві нової культури. Читає лекції в Лохвицькому Народному університеті, публікує статті в місцевій газеті “Вісті”, керує гуртками народної самодіяльності, виступає на сцені Народного будинку. В домі І. Й. Дунаєвського збирається гурток молоді під девізом “Театр і музика”, а про виступи молодого віртуоза-скрипаля йдеться на сторінках газети “Лохвицьке слово”. 28.05.1919 у Лохвиці відбулося перше засідання Музично-драматичного товариства, на якому було заслухано доповідь І. Й. Дунаєвського як члена Ради з плану організації драматичних і музичних студій із історії театру, музики, проведення практичних занять із дикції, декламації, теорії музики, сольфеджіо і хорового класу, програм концертів і вистав.

Разом із Відділом позашкільної освіти І. Й. Дунаєвський провадить роботу по створенню у Лохвиці симфонічного оркестру та хорової капели. Він акомпанує на роялі і працює тапером у кінематографі братів Грінберг. Багато часу витрачає на публіцистичну діяльність,

публікуючи гострі і пристрасні полемічні статті на сторінках місцевих періодичних видань на теми муз. виховання, формування нового театрального мистецтва, концертної і виконавської діяльності міста.

Восени 1919 р. І. Й. Дунаєвський повертається до Харкова і займає посаду скрипаля оркестру Харківського драматичного театру (режисер М. Синельников), де також розпочинає свою професійну композиторську діяльність. У цей час пише музику до комедій Мольєра, Гоцці, Бомарше, Лопе де Вега, працює над музичним оформленням спектаклів інших театрів. Створює різноманітні твори естрадного жанру, оволодіваючи складною інструментальною технікою письма та масштабними оркестровими формами. На початку 20-х працює в музичному секторі губернського відділу Наросвіти. З 1922 р. постійно співпрацює з харківським журналом “Театр, література, музика, балет, графіка, живопис, кіно”. Завідуючи музичною частиною Театру мініатюр “Табакерочка Полішинеля”, який був організований невеличкою групою акторів Харківських театрів, жив у Криму, де 1923 р. виступав у Ялті. На початку нового театрального сезону повернувся до Харкова, де 17.02.1924 в 1-му Державному театрі відбулася прем'єра спектаклю для дітей “Хубеане” за п'єсою Р. Победимського, для якої І. Й. Дунаєвський написав яскраві музичні сцени з “африканським колоритом”, вперше створені без застосування музичних інструментів.

У травні 1924 р. І. Й. Дунаєвський переїздить до Москви на запрошення естрадного театру “Ермітаж” (1924–29), одночасно завідуючи музичною частиною Театру Корша. Займає посаду музичного керівника Театру сатири

(1926–29). З 1929 р. І. Й. Дунаєвський працює в Ленінграді диригентом “Мюзік-холлу” (1929–41), художнім керівником і диригентом Ансамблю пісні та танцю Палацу піонерів (із 1937), художнім керівником Ансамблю Центрального будинку культури залізничників (1938–48), із яким під час Другої світової війни дав понад 700 концертів на фронтах і в тилу. Заслужений діяч мистецтв (1936). У 1937–41 рр. — І. Й. Дунаєвський голова Оргкомітету Ленінградського відділення Спілки композиторів, у 1939–48 рр. — член президії Оргкомітету Спілки композиторів СРСР. У 1938 р. його обирають депутатом Верховної Ради РРФСР від Ленінградської області.

Від 1943 р. І. Й. Дунаєвський знов у Москві. Післявоєнний період його діяльності переважно пов'язаний із композиторською творчістю, насамперед з музикою до кінофільмів, пісенним та опереточним жанрами. Протягом усього життя І. Й. Дунаєвський працює в галузі естрадної музики. Його було обрано головою Жюрі I-го Всесоюзного конкурсу артистів естради. Народний артист РРФСР (1950).

Музичні тв.: музика до 42 художніх і документальних фільмів (“Веселі хлоп'ята”, 1934; “Три товариша”, 1935; “Цирк”, 1936; “Діти капітана Гранта”, 1936; “Волга-Волга”, 1938; “Кубанські казаки”, 1949 та ін.), 14 оперет (“Золота долина”, 1938; “Вольний вітер”, 1947; “Біла акація”, 1955 та ін.), 3 балети (“Відпочинок фавна”), 2 кантати, більше 100 пісень та романсів на слова В. Лебедева-Кумача, М. Матусовського, Є. Долматовського, Л. Ошаніна (“Марш веселих хлоп'ят”, “Пісня про Батьківщину”, “Марш ентузіастів”, “Шкільний вальс”), 80 хорів, музика до

естр. та джазов. оркестрів (“Укр. рапсодія для джаз-оркестру”), музика до понад 80 драм. спектаклів, симфонічні та фортепіанні твори, мелодекламації.

Тв.: О массовой песне // Сов. искусство. 1937. № 50; Как работает Ленинградский Союз композиторов // Сов. музыка. 1938. № 9; Моя работа над песней в кино // Песня в сов. фильмах. М., 1938; Поэт и композитор // Сов. искусство. 1945. № 42; Назревшие вопросы легкой музыки // Сов. музыка. 1955. № 6.

Літ.: Пэн А. И. Дунаевский. М., 1956; Чернов А. А. И. О. Дунаевский. М., 1961; Выступления. Статьи. Письма. Воспоминания. М., 1961; Михеева Л. В. Исаак Осипович Дунаевский: Краткий очерк жизни и творчества. Л., 1963; Бернандт Г. Б., Ямпольский И. М. Кто писал о музыке: Био-библиогр. слов. М., 1971. Т. 1; Избранные письма. Л., 1971; “Не могу не петь о жизни”: Неопубликованные письма И. О. Дунаевского (1951–1955) // Муз. жизнь. 1980. № 2; Калачов Ю. Т. Публицистика молодого Дунаевского // Муз. Харківщина. Зб. наук. праць. Х., 1992; Композитори світу в їх зв’язках з Україною: Довідник. К., 2000; Эстрада России. Двадцатый век. Лексикон. М., 2000.

Ікон.: Михеева Л. В. Исаак Осипович Дунаевский: Краткий очерк жизни и творчества. Л., 1963; “Не могу не петь о жизни”: Неопубликованные письма И. О. Дунаевского (1951–1955) // Муз. жизнь. 1980. № 2.

О. В. Бугаєва

КОТЛЯРЕВСЬКИЙ Олександр Олександрович (1837, Крюків поблизу Кременчука Полтавської губернії – 29.09.1881, Піза,

Італія) — славіст, мовознавець, археолог, педагог, етнограф, голова Історичного товариства Нестора-Літописця.

Родом із дворян Полтавської губернії. Початкову освіту здобув у Полтавській гімназії, згодом закінчив історико-філологічний факультет Московського університету. Під час навчання у Москві виявляв інтерес до народництва, за що був 1862 р. заарештований на декілька місяців по так званій “справі Кільсієва”. Перебування у в’язниці негативно вплинуло на подальший стан здоров’я О. О. Котляревського, — захворів туберкульозом. Після відбування покарання Олександр Олександровичу було заборонено на декілька років викладацьку діяльність, що негативно вплинуло на його наукову кар’єру. Але, наперекір обставинам, 1864 р. брав активну участь у організації Московського археологічного товариства. У 1868 р. захистив у Московському університеті магістерську дисертацію “О погребальных обычаях языческих славян”. Після захисту був затверджений завідувачем кафедри слов’янського та російського мовознавства в Дерптському університеті.

Маючи проблеми зі здоров’ям, наступні декілька років (1872–75 рр.) О. О. Котляревський провів на лікуванні в Італії та Чехії. У Празі підготував низку книг: “Книга о древностях и истории поморских славян в XII веке” (Прага, 1874), “Сказания об Оттоне Бамбергском в отношении славянской истории и древности” (Прага, 1874), “Древности права балтийских словян” (Прага, 1874). Після повернення з закордону О. О. Котляревський захистив докторську дисертацію в Петербурзі (1874).

Восени 1875 р. вчений переїхав до Києва, отримавши запрошення викладати в Імператорському уні-